

nja katarski mislilac daje dualizam kao jedini odgovor. Dok je za kršćanina (katolika) slobodna volja neka vrst granice za apsolutnu Božju dobrotu, dotle dualista radije govori o jednom apsolutnom biću kao počelu (*caput et causa*) svega zla. Katarski argumenti više su stanovišta interpretacija Biblije nego racionalno rješenje problema.

Knjiga je vrlo zanimljiva za svakoga tko proučava filozofiju i teologiju srednjeg vijeka.

Knjiga Ch. Thouzellier dijeli se na uvod i kritičko izdanje teksta s odgovarajućim francuskim prijevodom. Uvod obuhvaća pet metodički vrlo dotjeranih poglavlja: u prvom se prikazuje samo djelo kao pisani dokument, u drugom se govori o aukturu djela, treće je posvećeno odnosu s ostalim auctorima srednjeg vijeka, u četvrtom je prikazan sadržaj djela s doktrinarnog gledišta, a peto i zadnje poglavlje posvećeno je biblijskim izvorima.

Ivica Tomljenović OP

Novi ZAVET. *Preveo Dr Emilijan Čarnić*. Izdanje Biblijskog društva. Beograd (1973).

U izdanju Biblijskog društva u Beogradu izašao je god. 1973. novi srpski prijevod svega Novoga zavjeta. Prijevod je plod višegodišnjega rada profesora beogradskog Pravoslavnog bogoslovskeg fakulteta, nekog atenskoga studenta, Dra Emilijana Čarnića, protođakona. Nakon Sadržaja i Predgovora (bez naznake stranica) slijedi sveti tekst (str. 1—520). Dodatak (str. 521—589) donosi Uvode u novozavetne spise (str. 521—546) i Objašnjenja najvažnijih pojmova, naziva i imena (str. 547—589). Objašnjenja su dana po izdanjima Ujedinjenih biblijskih društava: Bible Translating, by Eugen A. Nida, London 1961 i Gute Nachricht, Stuttgart 1971. Na kraju knjige nalaze se četiri shematska prikaza: Jeruzalem i okolica — Palestina — novozavjetno Sredozemlje — plan Herodova hrama.

Dr Emilijan Čarnić osjetio je novo vrijeme biblijskog prevodilaštva već prije deset godina kad se pojavio s prijevodom Markova evanđelja što ga je, valja istaći, izdao o svom trošku. Ubrzo su jedno za

drugim slijedila ostala tri evanđelja (objedinjeno izdata god. 1972.) i, evo, sav Novi zavjet.

Na Čarnićeva izdanja osvrnuli su se: Božidar Kovačević u smotri beogradskog Pravoslavnog bogoslovskeg fakulteta *Bogoslovlje* 7(22) (1963)83—84 te u Vesniku, organu glavnog saveza udruženog pravoslavnog sveštenstva SFRJ, od 1. i 15. juna 1964, br. 359—360, str. 9. O najnovijem izdanju *Novi zavet* 1973. piše episkop Sava u novinama srpske patrijaršije *Pravoslavije* od 1. oktobra 1973, br. 157, str. 5.

Prof. Kovačević već u početku ističe značajnu činjenicu: ovaj prijevod, uz raniji Dra Dimitrija Stefanovića, načinjen je sa grčkoga. Hvali ga s »zbog dobra stila i prirodna, spontana izraza« tako te »prevod dra Čarnića znači, očevidno, napredak prema ranijim prevodima«. Episkop Sava u *Pravoslavljju* ističe ga s obzirom na prijevod Novoga zavjeta »Srbi imaju dobru prevodilačku tradiciju«, počevši od Atanasija Stojkovića (1824, 1830, 1834) preko Vuka (prvi puta tiskanoga 1847), episkopa bačkog Platona Atanackovića (Novi Sad 1860, Pančevo 1894) pa do prijevoda protoprezvitera Dra Dimitrija Stefanovića, profesora beogradskog pravoslavnog bogoslovskeg fakulteta (Beograd 1934). Na tu se tradiciju nadovezuje kao uspjela novost ovaj Čarnićev *Novi zavet*: »Čarnić je pokazao svoje prevodilačke sposobnosti i umetnost — do sada u srpskom prevodu nedostignute. (...) Njegov prevod u potpunosti zadovoljava osnovne zahteve prevoda uopšte. To su tačnost, vernost originalu, jasnoća jezika i pristupačnost savremenu čoveku. Kao posebne odlike uočavaju se jasnost, preciznost i utančanost u izrazu, čist i korektan savremeni srpski jezik, prefinjeno teološko osećanje i jedan duh, jedan zamah kojim je preveden ceo Novi zavet«.

Namjerice sam zabilježio komplimente srpskih kritičara Čarnićevu novom zavetu i s njima se, općenito govoreći, slažem. Osobito smatram da se Čarnić trudio oko dobre mjere na koju upozoruje prof. Kovačević već povodom Markova Evanđelja 1963.: »... ovaj prevod dobro deluje i zbog mere s kojom prevodilac drži sredinu između arhaičnog i svečanog izraza naših ranijih pre-

voda i modernog svakodnevnog jezika. Njegov prevod ne izgleda starijski, a opet nije ni suviše moderan. Prevodilac se čuva publicističkog stila ma koliko se on na nekim mestima nametao, pa je tako uspeo da bude u isti mah i savremen i dostojanstven, ako treba čak i svečan. . . «

Sa svoje strane rekao bih i nekoliko primjedbi koje ne diraju u vrijednost cjelokupnosti, ali mogu pripomoći budućem usavršavanju. Počet ću s nedostacima tehničke naravi. U suvremenom prijevodu odveć bodu ovako teško istaknuti reci u biblijskom tekstu. Dakako, treba prevoditi bez ikakva osvrta na njih, a tako valja i čitati sveti tekst. Čini mi se da bi rečenički sklopovi bili ugađeniji i ulančaniji da se, već posve tiskarski, prijevod oslobodio težine redaka. Potrebni su, ali ne smiju otežčati. — Nadalje, za današnji naš ukus — interpunkcije su odveć škrte. Jedva nalazim uskličnika, čak ni u Matejevim blaženstvima. A interpunkcije, jedne pridonose živosti teksta, a druge — kao dvotočke, točke-zarezi — pomažu uzglobljenju rečenica. A ipak, koliko je prijevod dobio na jasnoći upotrebom crta koje odvajaju značajne zglobove rečenica (usp. Rim 1,12; 2,16 i dr). Osobito mi nedostaju navodnici, nalazim ih samo na nekoliko mjesta gdje su neizbježivi, u diatribi Pavlovih poslanica. Možda će se kome primjedba činiti banalna, ali interpunkcije pridonose s jedne strane dinamičnosti, a s druge jasnoći prijevoda: umjesto da dodajemo pomoćne riječi koje pojašnjavaju tekst, jasnoću će spasiti dobre interpunkcije. Dakako, zahtijeva se da čitači umiju interpunkcije čitati.

Carnić je bolji u prozrim dijelovima, a ti su u većini. Zamjerio bih što poetski dijelovi Novoga zavjeta nisu bar tiskarski istaknuti, kako se danas sve više običava. Time bi prevodilac sam osjetio potrebu da ih barem emfatički prevodi. Zbog toga mi prijevod djeluje odveć umjeren i, rekao bih, preuravnotežen. Trebalo je na više mjesta osjetiti govorničku emfazu ili bar živi govor izvornika, kao npr. u Mt 23 (i ne bih se složio da je tu riječ samo o »upozorenjima farizejima«, kako hoće pomoćni naslov).

Zapazio sam na više mjesta Čarnićev istančan osjećaj za glagolske vidove i prelijeve rječca što uzglobljuju rečenične odnose. Eno, u Mt 1,25 vrlo dobro stoji *i ne poznavaše je* (po Zervicku, *Analysis philologica*, »imperfectum durationis«). A u Rim 1,3 jasno je istaknuto da se r. 3 nadovezuje na *evanđelje Božje* iz kraja r. 2. Ipak, ne znam zašto u Rim 1,5 stoji onaj »i« u izričaju *da za njegovo ime privedemo poslušnosti i veri sve narode?* Tu pak Čarnić ne popušta napasti da onaj *hyper tou onomatou autou* pojasni, kao svi mi, *na slavu imena njegova*: on bolje jednostavno prevodi za *njegovo ime*. Prijedloški odnosi muče sve prevodiocce, a nerijetko imaju i teološke posljedice. Te se muče osjećaju i u Čarnićevu prijevodu. I dok nam on negdje pomaže da se u našem jeziku probijemo do veće točnosti, drugdje malo začuđuje od već velikim pojašnjavanjem. Tako baš u prijevodu Poslanice Rimljanima toliko puta čitamo za grčki *dia srpski posredstvom*: teološki je jasnije, ali je, bar u hrvatskom, za me nepodnosivo. Pogotovo u tolikoj mjeri (usp. Rim 1,5; 5,1,2.9 i drugdje).

Svaki se prevodilac muči osobito s teološkim rječnikom Novoga zavjeta, ponajpače Pavlovim? Neću zalaziti u svu tegobnost oko riječi SARKS, SOMA, PSIHE, PNEUMA u imeničkom, pridjevskom i priloškom obliku. Ipak, ne mogu se složiti što je Čarnić crkvenoslavenskom riječju *ovaploti se* u Iv 1,14 riješio biblijskoteološku teškoću izvornika. Mogla bi se odgovoriti da je riječ danas u svagdašnjoj upotrebi beogradske svakodnevice i književnog govora. Da, samo da li ona ovako onarodena izražava snagu ivanovskoga mjesta? Nije li to danas više apstraktna riječ, uza svu želju da izrekne konkretno? Osim toga, ovo najvažnije mjesto sa sarks nije u skladu s drugima mjestima Čarnićeva prijevoda. — Kad smo kod Iv 1,14 čudesno je preveo Vuk *i useli se u nas*. Iako sam za to da *eskenosen* prevedemo s glagolom *stanovati* ili *nastaniti*, nipošto nisam za aorisni oblik *stanova*, jer je okrenut u prošlost, nego za inhoativni *nastani se*. — I tipična ivanovska riječ *semeion* vrlo je neujeđnačeno prevedena: u samoj gl. 2

nalazimo *čudo* u r. 11. *znak* u r. 18, *čudo* u r. 23. A u 6,2 i 14 imamo *čudo*, u 6,26 pak *čudne znake*. Nisam za materijalno ujednačavanje, ali mi se čini da je u Ivana valjalo ostati kod *znakova*. — Pozdravljam riječ *savez* umjesto *zavjet* i u srpskom prijevodu. Pojavljuje se stidljivo, a biblijski pripada joj puno pravo. K tome, valjalo je ujednačiti ustanovu euharistije u četiri novozavjetna mjesta. U Mk 14,24 stoji *zavet*, a drugdje *savez*. U Zdravomariji Lk 1,28 ja sam za tradicionalnu riječ već u crkvenoslavenskom *Raduj se!* No čini mi se da je Čarnić srpski jezik omogućivao bolji prijevod onoga *keharitomene*. U nas se ne bi moglo reći *Blagodatna*, ali Čarnić na drugim mjestima ne preza pred riječju *blagodat* (usp. Iv 1,17). — Osobito hvalim što je Čarnić osjetio da nas je sve Vuk pomalo krivo usmjerio u prijevodu pavlovske *hiothesis* u *posinački* (Rim 8,15) ili *posinjenje* (Rim 8,23) te *posinaštvo* (Rim 9,4 i Gal 4,5 te Ef 1,5). Čarnić postojano ima *usinovljenje*, a u Ef 1,5 *usiniti*. Slutim dobru prijedlošku razliku između »u-« i »po-«. A svakako treba da se u srpskoj, odn. hrvatskoj riječi jasnije čuje korijenska riječ »sin«. U nas je Tomislav Ladan predložio *posinstvo*. Iako ima razlike između bogosinstva Isusa Krista i našega, mi nismo samo Božji posinci. Više smo »sin« nego »posinak«.

Rekoh već: zači u kompletnu stručnu ocjenu jednog novog biblijskog prijevoda vrlo je složen posao. Najprije bi valjalo dugim saživljavanjem s prijevodom pronaći za koji se tip prijevoda prevodilac odlučio. Istom tada mogu se pravo vrednovati pojedinosti. Suvremeni prevodilac, ako je još i zaljubljenik u sveti tekst (a samo takav može prevoditi), uvijek se koleba između vjernosti izvorniku i vjernosti svome materinskom jeziku, ili bolje — vjernosti svojoj suvremenosti. A susljedna su kolebanja obostrana. I to ne samo zato što su pojedinačne mogućnosti uvijek vrlo relativne — i s obzirom na poznavanje izvornika i s obzirom na umjeće u svom vlastitom jeziku. Zapravo, najteže je pogoditi mjeru u pretakanju izvornika u svoju suvremenost. Jer, drugačije bi valjalo prevoditi za prosječnog čovjeka, i taj je u većini, a

drugačije za umjetnike riječi. A opet, prijevodi ne samo što treba da posreduju izvornik nego treba da i promiču opće poboljšanje prosjeka. I jezično i teološki. I ne ulazeći dalje u rastačane procjene Čarnićeva prijevoda, želim ovdje u *Bogoslovskoj smotri* zamijetiti njegovu pojavu. Jer poštovanje zahtijeva da prijevodi budu bar zapaženi. Prevođenje biblijskih tekstova nije samo stvar odgovorna i teška, nego je u isto vrijeme prijeko potrebna služba u crkvi Božjoj. Ja mislim da je to poziv i dar. Stoga sam smatrao dužnošću upozoriti na ovaj znanstveni i crkveni doprinos i čestitati svome beogradskom kolegi na poslu Božjemu.

Bonaventura Duda

DIZIONARIO DEGLI ISTITUTI DI PERFEZIONE. Sv. I, Roma, Edizioni Paoline, 1974. Leksikonski format, str. XXXIV + 1728 stupca + više slika izvan teksta. (Naručuje se ili predbilježuje se kod: Edizioni Paoline, Via D. Fontana 12, — 00185 Roma, Italia).

Prošlo je preko dvadeset godina, otkad se počelo govoriti o ovom svojevrsnom rječniku: t.j. god. 1950., prigodom prvog i svjetskog kongresa redovnika, održana u Rimu. Zato je lako razumjeti, koliko se toga moralo izmijeniti u prvotnim nakanama i planovima izdavača, počam od samog naslova rječnika (isprva se trebao nazivati »Dizionario enciclopedico dei religiosi—Enciklopedijski rječnik redovnika«). Ali činjenice, koje najviše uplivahu na raznovrsno izmjenjivanje, bija-hu Drugi Vatikanski sabor i obilna literatura o redovništvu, koja se po saboru pojavila. Konačno, nakon puno priprema, iščekivanja, neobistinjenih najavlivanja, prošloga je ljeta izišao ovaj prvi svezak, dok bi ostalih pet svezaka trebalo slijediti kroz razmjerno kraće vrijeme.

Rječnik se tehnički predstavlja na velikoj visini: format, uvez, papir, tisak, crteži i slike (od slika su mnoge u bojama, često puta veoma rijetke, rječite i poučne). Prvih 34 stranica ovoga prvog sveska nosi rimske brojeve. Na ovim se stranicama nalaze mnogi uvodni naslovi, od kojih, dakako, nekotih neće biti u slijedećim svescima: opći uvod, metodo-